

סחורה, שהגיע בינתיים, בלא שנקבע לה מחיר. על אף שהותנה, שהצימוקים יועמדו לרשות הרשות המוסמכת, מכר היבואן את הסחורה בשוק החופשי. ברשיון היבוא נקבע, שהמפקח על מטבע חוץ ראשי לבטל את הרשיון, אם היצוא לכיסי התמורה בעד היבוא לא ייצא לפועל לפני בואה של הסחורה. כן הותנה, שאם לא יינתנו בטחונות מספיקים להבטחת ביצוע היצוא, לא תשוחרר הסחורה מהמכס אלא לאחר קבלת אישורו בכתב של המפקח על מטבע חוץ, שתנאי זה קיים. הסחורה שוחררה מהמכס, אף כי היצוא לא בוצע.

(2) שקי מלט

משרד המסחר והתעשייה הוציא באוקטובר 1950 הוראה למפעלי המלט לא למכור מלט בלי לקבל מהקונה שקים ריקים ישנים. הוראה זו ניתנה כדי להבטיח את הניצול המאכסימאלי של שקי המלט ולחסוך על ידי כך הוצאת מטבע חוץ לרכישת שקים חדשים, שקנייתם עלתה אז כ-40,000\$ בקירוב לחודש. כדי להבטיח את החזרת השקים נקבע, שעל המפעלים לדרוש פקדון בסך 50 פרוטה לכל שק הנמסר לקונה, ושסכומי הפקדון יעמדו לרשותה של הממשלה ותחת פיקוחה. השיטה הזאת לא הביאה בדרך כלל לידי החזרת השקים, כי לא היה כדאי למחזיקי השקים להחזירם. עד סוף דצמבר 1952 הצטבר אצל מפעלי המלט סכום של 300,000 ל"י בקירוב. הצבענו על הצורך, שהמשרד ידרוש העברת הסכום הזה לקופת הממשלה; עד נובמבר 1953 שולמו כ-200,000 ל"י.

הטיפול בעניין השקים לא הלם את עקרונות היעילות ולא הביא לתוצאות המבוקשות. כדי לשפר את הסיכויים להחזרת השקים הוחלט להעלות החל מ-1.11.53 את הפקדון לגובה מציאותי יותר - ל-200 פרוטה לשק.

(3) יבוא גרוטאות

במסגרת ההקצבה לאספקה מסודרת של חומרי גלם חיוניים לצורכי תעשיית המתכת אושר באפריל 1951 לסוחר גרוטאות רשיון ליבוא גרוטאות שונות ועופרת בשווי של \$157,250. הסחורה הגיעה באוקטובר-נובמבר 1951, חלק ניכר ממנה באיכות גרועה. היבואן לא הצליח לשווק את הסחורה, כי אם הכניסה למחסן ערובה. רק באוגוסט 1953 נמכר חלק מהסחורה. בזמן מתן הרשיון ואישור התיקונים, שנעשו ברשיון, לא הקפיד המשרד על בדיקת מחירי היבוא, שכפי שנתברר היו כ-50%-20% גבוהים מהמחירים המקובלים באותו זמן בשוק העולמי.

2. משרד החקלאות

ביקורתנו בשנת הכספים 1952/53 הקיפה את היחידות הבאות: המחלקה הכלכלית, בכללה המדור ליבוא ויצוא; מחלקת הייעור, מחלקת הדיג; מחלקת הקרקעות; מינהל המים והגוברות הראשית. בדקנו את המבנה הארגוני של המדור ליבוא ואת ההסדר של מתן רשיונות יבוא; את החש-בון המסחרי במחלקה הכלכלית; קניית סירות דיג במחלקת הדיג; סדרי העבודה במחלקת הייעור ואת שיטת רישום הקרקעות והחכרתן. כן בדקנו את החווים, שנחתמו בין המשרד לבין ספקים שונים ובפרט את החוזה בין המשרד לבין חברת "תכנון המים לישראל בע"מ" (ת. ה. ל.).

א. ליקויים שלא תוקנו או לא הוסברו כראוי

(1) רשיונות יבוא לחומרי הדברה

ספקות, שנתעוררו לגבי צדקת מתן רשיונות יבוא לחומרי הדברה, הביאו לידי חקירה יסודית במדור ליבוא ויצוא בסדרי מתן רשיונות יבוא בכלל ובקשר לחומרי הדברה בפרט. כתוצאה מחוסר הוראות ברורות ובהיעדר רישומים ומסמכים בתיקי המדור ליבוא ויצוא, שישמשו הוכחה להצדקה או לאי-הצדקה למתן רשיון, לא יכלה החקירה להביא לידי קביעה סופית, אם המטפלים במתן הרשיון פעלו בניגוד לחובתם בעניין.

מסקנות החקירה היו:

1. חוסר הוראות כלליות בכתב או בעל פה הוא ליקוי יסודי, המתבטא
 - (א) ביחסים בין המדור ליבוא ויצוא לבין המחלקות המקצועיות השונות באותו משרד:
 - (1) אין תחום סמכויות ברור בין היחידות ביחס להחלטות על בקשות לרשימות היבוא הנ"ל;
 - (2) לא ברור, אילו מסמכים וידיעות חייבת כל אחת מהיחידות להמציא לחברתה.
 - (ב) בעבודה בתוך המדור ליבוא ויצוא גופה קיימת אי-בהירות ביחס
 - (1) לאינפורמציה על המחירים - מקורותיה, אופן השגתה ומידת ניצולה;
 - (2) לאינפורמציה על מהימנותם ואופן בחירתם של היבואנים ולדרכי הפנייה אליהם;
 - (3) למידה ולאופן, שבהם יש לבדוק את המחירים בבקשות כאלו.
2. אין רישום בתיקים הנוגעים בדבר על נימוקי ההחלטות בדבר מתן רשימות או דחייתם, על הוראות של הממונים על הפקידים המבצעים, על שיחות עם המחלקה המקצועית ועם היבואנים וכו'.
3. התיק במדור לקוי וחסרים מסמכים חשובים.

(2) סירות דיג

במחצית הראשונה של שנת 1951 הוחלט על שתי עסקות של רכישת סירות דיג במגמה לפתח את הדיג בישראל. במסגרת עסקות אלו נקנו סירות משומשות. העסקות בוצעו על חשבון הממשלה. שתי העסקות הביאו לתוצאות כה שליליות, עד שאפשר לקבוע, שהשיטה של ביצוע עסקות אלה על חשבון הממשלה ובאמצעות מנגנונה הוכיחה את אי-יעילותה.

(1) בדר"ח מס. 3 (צמ' 62) הזכרנו את ענין 31 הסירות המשומשות, שנקנו במטרה להתקיין בארה"ב ולמכרן בארץ לצורכי הדיג, מהן 18 קטנות ו-13 גדולות. לביצוע הקנייה וההתקנה הקציב האוצר 158,750 דולאר. אולם סכום זה לא הספיק לכיסוי כל ההוצאות הקשורות בעסקה זו, ולכן הוחלט למכור בחזרה בארה"ב 8 סירות גדולות. 18 הסירות הקטנות נמכרו בארץ לדייגים בסך 38,300 ל"י ומהגדולות הובאו 5 לארץ. בדר"ח השנתי מס. 3 קבענו, שעסקה זו בוצעה ללא תכנון מספיק ושנגרם הפסד ניכר לאוצר המדינה.

בשנה הנסקרת שימש מקרה זה נושא לביקורת נוספת על ידי משרדנו גם בארץ וגם בארה"ב. ביקורת זו אישרה את אופיה הלקוי של העסקה והעלתה, שהפסד המדינה גדול מהמשוער. את 8 הסירות הגדולות, שהוחלט על מכירתן בארה"ב, נאלצו להשמיד כדי להימנע מהוצאות נוספות בעבור החזקתן ומחוסר קונים להן; המגעים וחלקי החילוף הוצאו לפני ההשמדה ונשלחו לארץ. 5 הסירות הגדולות, שהובאו לארץ ב-1952, נמצאות עדיין בנמל וטרם נמכרו.

\$	לי	לי	1953 עד סוף
158,750			(א) לרכישת הסירות והתקנתן
			(ב) להובלת 5 הסירות הגדולות
		27,500	ארצה
		8,650	(ג) לתיקונים והוצאות שונות
<u>158,750</u>	<u>36,150</u>		ס"ה השקעות

ההכנסות לעומת זה היו

49,490	(א) תמורה בעד 18 הסירות הקטנות וחלקי חילוף שנמכרו
	(ב) הכנסה משוערת (לפי אומדן המשרד) בעד 5 הסירות הגדולות
<u>60,000</u>	
<u>109,490</u>	ס"ה הכנסות

(2) ביוני 1951 הוזמנו אצל מספנה באנגליה ספינות דיג משומשות, תחילה 10 ספינות, אחר כך הוקטן מספרן ל-7. למרות שהטיפול בעסקה זו נמשך כבר יותר משנתיים, עדיין לא הותקנה אף ספינה אחת לשימוש.

חלק מסוים מהעיכוב הרב נגרם בזמנו על ידי פיגורי תשלום מצד האוצר, חלק ניכר על ידי העובדה, שהמספנה, שלה נמסרה ההזמנה, לא ביצעה את העבודות לפי המועדים המוסכמים. בינתיים פשטה המספנה את הרגל. מטעם המשרד ועל חשבונו נשלחו לאנגליה וטיפולו בעסקה טכנאי, שעשה שם 22 חודש, וממלא מקום של מנהל מחלקת הדיג, שעשה שם 4 חודשים. נוסף על זה נסעו לאנגליה עוד שני אנשים, שחלק מהוצאותיהם היו על חשבון בנק ישראל לחקלאות, שחברת בת שלו, החברה להשקעות בחקלאות-בע"מ, נתבקשה על ידי המשרד להיות צד בחוזה. בספינות אלה הושקעו עד סוף נובמבר 1953:

לי"ש	(א) תשלום למספנה האנגלית בעד עבודה, חומרים וציוד
31,500	(ב) ערבות לבנק אנגלי שניתנה לשם שחרור הספינות מהמספנה שפשטה את הרגל
16,000	(ג) הוצאות היועץ הטכני באנגליה, שכר עורך דין והוצאות שונות
10,000	
<hr/>	
57,500	סה"כ

מלבד ההשקעות האלה ניקנו בארצות הברית 10 מנועים בסך 87,000 דולאר, העומדים לרשות המשרד.

בשלב זה אי אפשר עדיין לקבוע, מתי יהיו הספינות מוכנות למטרתן, ומה יהיה הסכום הכולל של כל ההוצאות. בכל אופן יש להניח, שגם במקרה זה ייאלץ אוצר המדינה לשאת בהפסד ניכר.

(3) מחלקת הייעור - תשלום שכר עבודה לפועלים יומיים

בדקנו באזורים שונים של מחלקת הייעור את השיטות והנהל, שלפיהם משלמים שכר עבודה לפועלים יומיים, בחלקם הקטן מתוך התקציב הרגיל ובחלקם הגדול מתוך תקציב הפיתוח. ביקורתנו העלתה את הליקויים הבאים:

(1) אין הסדר כללי ואחיד ברישום הפועלים היומיים, בפיקוח על הרישום ובהשוואתו לגליונות התשלום. אמנם ביקרו הממונים על הפקחים מוזמן לזמן במקום, אך לא רשמו את תוצאות ביקורתם בצורת דוחות, ותיקי המשרד אינם משקפים את אי-הסדרים, שהביקורת מצאה.

(2) התשלומים מתקציב הפיתוח בוצעו לפי אישורים של מחלקת הייעור בלבד. המסמכים נשארו בידי מחלקת הייעור ולא נמסרו לבדיקה לא לגזברות משרד החקלאות ולא לחשב הכללי. הליקויים המתוארים לעיל אפשרו את הפגיעה החמורה המובאת להלן.

ב. פגיעה בחוק ובעקרונות החסכון והיעילות

תשלום שכר עבודה על שמות מושאלים

באזור זכרון יעקב נתגלו מקרים של תשלומי שכר עבודה על שמות מושאלים. מאחר שנתעורר חשד למעשה פלילי, הועבר העניין ליועץ המשפטי לממשלת ישראל; בינתיים נפסקה עבודתו של הפקיד האחראי של מחלקת הייעור עד גמר החקירה.